

DĖL DIDMENINĖS CENTRINĖS PRIEIGOS IR DIDMENINĖS VIETINĖS PRIEIGOS RINKOS TYRIMŲ

UAB „Bitė Lietuva“ (**Bitė**), susipažinusi su Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos (RRT) atlikto Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo viešajai konsultacijai pateiktos ataskaitos ir jos pagrindu parengtų RRT direktoriaus įsakymų, kuriais didelę įtaką atitinkamose rinkose turinčiam ūkio subjektui AB „Telia Lietuva“ (**Telia**) nustatomi įpareigojimai, projektais (**Ataskaitos projektas**), teikia savo pastabas ir/ar siūlymus.

RRT atliekant minėtą rinkos tyrimą, Bitė 2018 m. birželio 7 d. teikė RRT užpildytą Rinkų tyrimų anketą, kurioje be kita ko nurodė, jog konkurencija teikiant plačiajuosčio ryšio interneto prieigos paslaugas nėra veiksminga, identifikavo jėgimo į rinką barjerus bei problemas, su kuriomis Bitė susiduria norėdama įsigyti didmeninės centrinės prieigos paslaugą iš Telia. Bitė taip pat 2018 m. liepos 18 d. teikė siūlymus, kaip didmeninės centrinės prieigos problemos, su kuriomis Bitė susiduria norėdama teikti mažmeninę plačiajuosčio ryšio interneto prieigos paslaugą, galėtų būti sprendžiamos.

Šiame kontekste vertindama RRT Ataskaitos projektą, Bitė pastebi, kad Ataskaitos projekte teisingai identifikuojamos konkurencijos interneto prieigos paslaugų rinkoje problemos, t. y. tebesitęsiantis veiksmingos konkurencijos trūkumas, aukšti jėgimo į rinką barjerai, prieigos paslaugų pirkėjų derybinės galios nebuvimas, sąlygojančios poreikį toliau taikyti Telia prieigos, nediskriminavimo, skaidrumo, kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos atskyrimo įpareigojimus ir net šiuos įpareigojimus griežtinti. Visgi, Bitės vertinimu, RRT pasiūlyti Ataskaitos projekte identifikuotų problemų sprendimai nėra pakankamai veiksmingi, o tam tikrais atvejais apsiribojama problemų identifikavimu nesiūlant jokių veiksmų šioms problemoms spręsti.

Svarbiausios kliūtys Bitei ir potencialiems kitiems mažmeninių interneto prieigos paslaugų teikėjams konkuruoti su Telia mažmeninių paslaugų rinkoje, kaip jau ne kartą minėta, yra susijusios su Telia kainodara bei Telia atsisakymais suteikti prieigą, motyvuojant techninių galimybių nebuvimu. Todėl šiuo raštu Bitė detalizuoja savo pastebėjimus būtent šiems Ataskaitos projekto aspektams.

I. Telia kainodara ir ex ante kainų spaudimo testas

RRT Ataskaitos projekte konstatavo tiriamuoju laikotarpiu nustačiusi konkrečių diskriminacinio Telia elgesio atvejų ir todėl matanti poreikį griežtinti ir išplėsti esamo reguliavimo apimtį, kiek tai susiję su nediskriminavimo įpareigojimo taikymu Telia¹. Konkrečiai, RRT siūlo Telia atžvilgiu taikyti visiškai paskirstytų sąnaudų apskaitos metodiką (FDC), kainų kontrolės įpareigojimą orientuoti kainas į sąnaudas ir *ex ante* kainų spaudimo testą. Pasak RRT, Telia kiekvieną kartą keisdama didmeninių arba mažmeninių interneto prieigos paslaugų kainas privalės atlikti *ex ante* kainų spaudimo testą užpildydama RRT Ataskaitos projekte nurodytą lentelę ir įrodyti, kad yra pakankamas skirtumas (daugiau nei 0) tarp didmeninės ir mažmeninės paslaugos kainų².

Tai, kad RRT siūlo įvesti *ex ante* kainų spaudimo testą ir šiuo pagrindu rinkti ir vertinti informaciją ne tik apie Telia didmeninės interneto prieigos paslaugos kainas, bet taip pat ir Telia mažmeninės paslaugos kainas, yra sveikintinas žingsnis. Tačiau, Bitės vertinimu, RRT pasirinkta *ex ante* kainų spaudimo testo taikymo metodika, aprašyta

¹ Ataskaitos projekto 79 psl.

² Ataskaitos projekto 81-84 psl.

Ataskaitos projekte, neužtikrins siekiamo rezultato, t. y. kad alternatyvūs operatoriai galės konkuruoti su Telia mažmeninių paslaugų rinkoje ir gauti pakankamą investicijų grąžą, kadangi:

- RRT pasirinktas „pakankamas skirtumas“ tarp didmeninės ir mažmeninės interneto prieigos paslaugos kainos – daugiau negu 0,- net ir įvertinus tai, kad apskaičiuojant paslaugų savikainą įskaičiuojama investicijų grąža, nesudaro galimybės alternatyviems operatoriams, tame tarpe ir Bitei, realių galimybių įeiti į mažmeninių interneto prieigos paslaugų rinką. Alternatyvūs operatoriai neturės masto ekonomijos ir jų paslaugų savikaina bus didesnė nei dominuojančio rinkos dalyvio, todėl minimalus 0,01 Eur pelnas nesudarys galimybių tvariam verslo vystymui. Papildomai pastebėtina, kad į didmeninės paslaugos savikainą Telia įskaičiuotą investicijų grąžą padengia alternatyvūs operatoriai ir įskaičiuoja ją į savo mažmeninių paslaugų savikainą; tokiu būdu, kai Telia pelną padengia alternatyvūs operatoriai, pastarieji su Telia mažmeninių paslaugų rinkoje konkuruoja su skirtinga kaštų baze, ir tai dar kartą patvirtina, kad minimalus 0,01 Eur pelnas nesudarys galimybių realiai konkurencijai mažmeninių paslaugų rinkoje atsirasti.
- Telia užpildytų lentelių teikimas RRT tik pastarajai pareikalavus³, o ne iškart po kainų spaudimo testo atlikimo iš esmės reiškia, kad RRT ir toliau, tikėtina, elgsis ne proaktyviai, o tik reaguodama į signalus iš rinkos dalyvių bei savalaikiai neužkirs kelio konkurenciją iškraipantiems Telia kainodaros pokyčiams. Neatmestina ir tai, kad duomenų teikimas „pagal pareikalavimą“ paliks Telia erdvės ir galimam retrospektyviam duomenų koregavimui.

Bitės nuomone, įvesdama *ex ante* kainų spaudimo testą ir nustatydama jo taikymo metodiką RRT turėtų sekti kitų Europos Sąjungos rinkos reguliatorių gerąją praktiką ir taikyti ekonominio atkartojamumo testą (angl. *economic replicability test*), kuris leistų vertinant alternatyvių operatorių (naujų rinkos dalyvių) efektyvumą atsižvelgti į masto ekonomijos įtaką sąnaudoms, kompensuoti papildomas naujų rinkos dalyvių marketingo išlaidas ir vartotojų perėjimo prie kito operatoriaus paskatas ir pan⁴. Kitaip tariant, leistų alternatyvius operatorius vertinti ne kaip vienodai, o pagrįstai efektyvius konkurentus (angl. *reasonably efficient operator*), ką *ex ante* kainų spaudimo testo taikymo atveju rekomenduoja ir Europos Komisija⁵. Ataskaitos projekte RRT tinkamai nepagrindžia, kodėl ekonominio atkartojamumo testas nėra tinkamas taikyti Lietuvos rinkoje – negalėjimas prognozuoti tolesnių didmeninės centrinės prieigos paklausos tendencijų ar siekis išvengti metodikos sukūrimo kaštų ar įgyvendinimo priežiūros resursų padidėjimo⁶, akivaizdu, negali būti laikomi tinkamomis priežastimis.

Tuo atveju, jei RRT dėl kokių nors priežasčių nuspręstų ekonominio atkartojamumo testo Lietuvos rinkoje netaikyti, Bitė siūlytų koreguoti Ataskaitos projekte pateiktą *ex ante* kainų spaudimo testui atlikti taikytiną lentelę ir aprašytą metodiką, įvertinant Bitės aukščiau nurodytas pastabas ir sukuriant alternatyviems operatoriams realias galimybes konkuruoti mažmeninių paslaugų rinkoje bei daryti tai pelningai. Artimiausiu metu Bitė pateiks papildomus skaičiavimus, kurių pagrindu konkretizuos savo siūlymus lentelei ir/ar metodikai koreguoti.

Galiausiai šiame kontekste primintina, kad alternatyviems operatoriams yra svarbus didmeninės interneto prieigos paslaugos kainos tvarumas. Nors Telia yra įpareigota taikomas didmeninės plačiajuosčio ryšio prieigos paslaugų kainas pagrįsti sąnaudomis⁷, jai leidžiama taikyti laikinas nuolaidas⁸, ir Telia šia teise aktyviai naudojasi ir iš esmės nuolat (t.y. ne laikinai) taiko vienokio ar kitokio dydžio nuolaidas, kartais siekiančias net iki 70-90 proc. Tokiu būdu, kai Telia taikomos nuolaidos svyruoja nuo 0% iki 90% trumpu laikotarpiu, itin apsunkinamos kitų rinkos dalyvių, tame tarpe Bitės, galimybės prognozuoti didmeninės prieigos paslaugos kainą ir planuoti savo veiklą – mažmeninių

³ Ataskaitos projekto 82 psl.

⁴ Angl. *allow for efficient entrant's lack of economies of scale and scope, its additional marketing costs and compensate consumers for their search and switch costs.*

⁵ Komisijos 2010 m. rugsėjo 20 d. rekomendacija dėl naujos kartos prieigos (NKP) tinklų prieigos reguliavimo, p.26 <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:251:0035:0048:LT:PDF>.

⁶ Ataskaitos projekto 82-83 psl.

⁷ RRT direktoriaus 2005 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. IV-1164 patvirtintos Sąnaudų apskaitos pagal pilnai paskirstytų sąnaudų metodą taisyklės (38.5 ir 50¹ p.).

⁸ RRT direktoriaus 2011 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. IV-960 patvirtintos Prieigos, įskaitant tinklų sujungimą, suteikimo ir teikimo taisyklės (10 p.).

paslaugų kainodarą, rinkodarą ir pan. (Telia taikomi nuolaidų paskelbimo ir pakeitimų terminai taip pat yra pernelyg trumpi, jog prognozavimas ir planavimo veiksmai būtų įmanomi), o juolab konkuruoti su Telia mažmeninių paslaugų rinkoje teikiant konkurencingus alternatyvius siūlymus. RRT yra parengusi taisyklių pakeitimus, pagal kuriuos laikini pakeitimai, t. y. nuolaidos, Telia iniciatyva galėtų būti daromi ne daugiau nei kartą per metus, tačiau šie pakeitimai vis dar nėra priimti (viešoji konsultacija vyko 2018 m. lapkričio mėn.).

II. Techninių prieigos galimybių ribojimai

RRT Ataskaitos projekte nurodė nustačiusi, kad Telia tiriamuoju laikotarpiu netenkino nuo 20 iki 37,14 proc. visų gautų prieigos prašymų motyvuojant techninių galimybių nebuvimu ir kad nėra objektyvios galimybės patikrinti, ar iš tiesų techninių galimybių nebuvo visais atvejais⁹. RRT taip pat konstatavo Telia renkant perteklinę informaciją apie abonentus ir tokiu būdu Telia, vienasmeniškai sprendama dėl techninių galimybių buvimo arba nebuvimo gali priimti sprendimą jau turėdama informacijos, koks konkretus abonentas nori pereiti pas kitą alternatyvų operatorių; žinodama tokią informaciją Telia per savo mažmeninių paslaugų pasiūlymus gali ne tik riboti didmeninės prieigos teikimą ar šios paslaugos patrauklumą, bet ir išlaikyti savo įtaką atitinkamose mažmeninių paslaugų rinkose¹⁰.

Bitės vertinimu, RRT tinkamai identifiko alternatyvių operatorių patiriamas technines prieigos problemas. Bitė savo praktikoje yra ne kartą susidūrusi su atvejais, keliančiais pagrįstų abejonų Telia atsisakymo suteikti didmeninę prieigą pagrįstumu, tačiau pagal galiojantį reguliavimą neturi jokių svertų atsisakymo objektyvumui ir/ar pagrįstumui įvertinti. Keletą tokių Telia piktnaudžiavimo atvejų, kai atsisakoma suteikti prieigą motyvuojant neva techninių galimybių nebuvimu, Bitė yra nurodžiusi RRT 2018 m. lapkričio 5 d. pateiktame skunde bei paskesnėje el. komunikacijoje.

RRT Ataskaitos projekte nesūlo jokių identifikuotų problemų sprendimo būdų, kuriuos Bitė galėtų vertinti. Todėl siūlytume RRT apsvarstyti galimybę:

- didinti Telia išviešintinos informacijos apie valdomą infrastruktūrą bei jos technines galimybes apimtį, sukuriant įrankį patiems rinkos dalyviams – didmeninių paslaugų gavėjams preliminariai įsivertinti techninių galimybių buvimą konkrečioje vietoje (vadinamąjį techninių galimybių „žemėlapi“); arba
- įpareigoti Telia suteikti galimybę didmeninių paslaugų gavėjams jungtis prie užsakymo sistemos per API prieigą (per šią prieigą pateikti informaciją apie savo tinklo prieigas, užsakyti techninių galimybių tikrinimą, paslaugos įrengimą bei gauti pateiktą užklausų statuso pasikeitimus);
- įvertinti galimybę trumpinti šiuo metu Telia taikomus standartinius prieigos įrengimo terminus;
- supaprastinti sąlygas galutinių paslaugų vartotojams sklandžiai ir operatyviai pereiti prie patrauklesnės paslaugų sąlygas rinkoje siūlančių alternatyvių paslaugų teikėjų pasitelkiant mobilaus ryšio atveju taikomą ir pasiteisinusią praktiką, kadangi sudėtinga paslaugų teikėjo keitimo procedūra pati savaime gali demotyvuoti vartotoją pasinaudoti alternatyviu siūlymu, be to, atsiranda terpė ankstesnio paslaugų teikėjo piktnaudžiavimui, siekiant išlaikyti vartotoją. Bitės nuomone, galutiniam paslaugos vartotojui pasirašius paslaugų sutartį su nauju paslaugų teikėju šis pats turėtų informuoti ankstesnį paslaugų teikėją, perėjimo procesui turėtų būti taikomi itin trumpi ir griežtai reglamentuoti terminai, nepaliekant vietos ankstesnio paslaugos teikėjo diskrecijai ar galimam piktnaudžiavimui.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta aukščiau, Bitė prašo įvertinti pateiktas pastabas bei siūlymus ir apsvarstyti galimybę inicijuoti atitinkamų teisės aktų pakeitimus.

Pagarbiai

advokatas Vitalijus Kirvaitis

⁹ Ataskaitos projekto 64 psl.

¹⁰ Ibid, 64-65 psl.